

1 ապրիլի 2020թ.

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱՆՔ

Արցախի Հանրապետությունում 2020 թվականի մարտի 31-ի նախագահական և խորհրդարանական ընտրությունների վերաբերյալ

«Ականատես» դիտորդական առաքելության նախնական գնահատմամբ՝ 2020 թվականի մարտի 31-ին Արցախի Հանրապետությունում կայացած նախագահական և խորհրդարանական ընտրությունների փվեարկությունն ընթացել է մասամբ լարված մթնոլորտում: Գրանցվել է ընտրողների մասնակցության բավականին բարձր ցուցանիս: Բազմաթիվ տարերային խախտումների հետ միաժամանակ տեղ են գտել մի շարք կրկնվող երևույթներ, որոնք հիմն են տալիս ենթադրել, որ դրանք եղել են միտումնավոր և կազմակերպված: Ակնհայտորեն որոշ ընտրողների կամարտահայտումը չի եղել ազատ, վերահսկվել է, ինչը կարող էր ազդեցություն ունենալ փվեարկության արդյունքների վրա:

2020 թվականի մարտի 31-ին «Ականատես» դիտորդական առաքելությունն իրականացրել է Արցախի Հանրապետության նախագահական և խորհրդարանական ընտրությունների դիտարկում:

COVID-19-ի տարածման ռիսկերով պայմանավորված՝ «Ականատեսը» վերանայել է իր նախնական մեթոդաբանությունը՝ ընտրատեղամասերում հայաստանյան և արցախյան դիտորդների համատեղ դիտարկումը փոխարինելով տեղացի շրջիկ դիտորդներով, ինչպես նաև՝ ավելացնելով տեսաձայնային հեռարձակմամբ ապահովված տեղամասերի հսկման բաղադրիչը՝ հայաստանյան դիտորդների ներգրավմամբ:

Առաքելությունն ընդգրկել է 15 շրջիկ խումբ, որոնք այցելել են Արցախի ողջ տարածում տեղակայված 136 տեղամաս և դիտարկել փվեարկության ընթացքը, ինչպես նաև մասնակցել են արդյունքների ամփոփմանն ու հաշվարկին 31 ընտրատեղամասերում: Երևանում տեղակայված դիտորդների խումբը հետևել է հեռարձակմանը 46

տեղամասում: Ուր դիտորդ վերահսկել է փվեարկության արդյունքների աղյուսակավորման գործընթացը բուր 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովներում: Բացի այդ, առաքելությունը ստացել է տեսակետեր փոխանցելու և կուսակցությունների և դաշինքների ներկայացուցիչներից՝ ընթացիկ ընտրախախտումների վերաբերյալ:

«Ականատեսի» կողմից դիտարկված տեղամասերում փվեարկության գործընթացը, հիմնականում, կազմակերպված էր պատշաճ կերպով: Դիտարկման արդյունքներով՝ մոտ 20 տեղամասում հայտնաբերվել են կախավորման հետ կապված խնդիրներ, որոնք, հիմնականում, պայմանավորված են եղել փվեարկության սենյակների և/կամ շենքային պայմանների անհամապատասխանությամբ: Համայնքներից մեկում ընտրատեղամասը տեղակայված է եղել հանդիսանությունների սրահում, որը գտնվում էր համայնքապետարանի շենքում՝ չնայած այն հանգամանքին, որ համայնքում առկա էին այլ հարմար տարածքներ փվեարկությունը կազմակերպելու համար: Մի շարք տեղամասերում եղել է վատ լուսավորություն, բացակայել է ջերմոցային պահարան, գրանցվել է փվեարկողների սխալ տեղակայում՝ գաղտնիության խախտման ռիսկեր, բացակայել է ընտրատեղամասի կնիքը: Այնուամենայնիվ, առաքելության ընդհանուր գնահատմամբ, նշված թերությունները չեն ունեցել հատուկ միտում:

Հանձնաժողովի անդամները, հիմնականում, կարգապահորեն կատարել են իրենց պարտականությունները: Եղել են եզակի դեպքեր, երբ հանձնաժողովի նախագահը ոչ համագործակցային վերաբերմունք է դրսևորել դիտորդների նկատմամբ: Երբեմն խախտվել են հանձնաժողովի անդամների և վստահված անձանց՝ օրենքով սահմանված գործառնությունները, գրանցամատյանը լրացվել է թերի, փվեարկողի կողմից դարձեցված բացակայել են հանձնաժողովի երեք անդամների ստորագրությունները, իսկ փվեարկության արդյունքների ամփոփման ժամանակ որոշ փվեարկողներ անհիմն կերպով ճանաչվել են անվավեր: Հանդիպել են վիճակահանությամբ հանձնաժողովի անդամների միջև գործառնությունների բաշխման կարգի պահպանման հետ կապված խնդիրներ: Որոշ դեպքերում, պայմանավորված հանձնաժողովի նախագահի ցածր պատրաստվածությամբ՝ նկատվել է փվեարկության գործընթացի անբավարար որակի կազմակերպում:

Ոստիկանությունը, հիմնականում, ապահովել է հասարակական կարգը, թեև եղել են դեպքեր, երբ ոստիկանները ներկա են գտնվել ընտրատեղամասում՝ առանց պատշաճ հիմնավորման:

Ընտրատեղամասերում փվեարկության գործընթացի հեռարձակման հսկողության արդյունքներով՝ դիտարկված 46 տեղամասերից մոտ 10-ում նկատվել են հեռարձակման պարբերաբար խախտումներ՝ գումարային մի քանի ժամ տևողությամբ: Հեռարձակման որակի խնդիրներ են նկատվել դիտարկվող տեղամասերի համարյա կեսում: Մի դեպքում տեղամասի հեռարձակումը փաստացի կրկնել է մեկ այլ տեղամասի երբեք: Եղել են դեպքեր, երբ խնդիրների ծագման պարագայում, տեսախցիկների հեռավորությունը հանձնաժողովի անդամների սեղաններից թույլ չի տվել լիարժեք կերպով հետևել համապատասխան ֆնոնարկումներին և լիարժեքորեն ընկալել խնդիրների բնույթը:

Հեռարձակումը տեխնիկապես հնարավորություն չի տվել վերադիտել և ստուգել տեսանյութում նկատված խնդրահարույց դրվագները:

Հակառակ COVID-19 պայմաններում կազմակերպվող ընտրությունների ուսուցումը «Ականատեսի» նախօրեին արտահայտած մտահոգություններին՝ ընտրողների մասնակցությունը բավականին բարձր էր և ակտիվ: Զեռնարկվել էին անվտանգության միջոցառումներ, և դիտարկված բոլոր տեղամասերում փվեարկության գործընթացի բոլոր մասնակիցներին բաժանվում էին հիգիենիկ պաշտպանության միջոցներ ու գրիչներ, թեև ոչ բոլորն էին կրում կամ գործածում դրանք: Շփման համար անվտանգ հեռավորությունը պահելու վերաբերյալ հրահանգները, որպես կանոն, չէին պահպանվում և ֆաղաֆացիները սերտորեն ու անկաշիվաբար, առանց պաշտպանության միջոցների, հարաբերվում էին միմյանց հետ:

Շրջիկ դիտորդության և հեռարձակումների միջոցով բացահայտված հիմնական խնդիրները ներառել են հետևյալը.

- Ուղղորդման դեպքեր, երբ կողմնակի անձինք ուղղորդել են ընտրողներին կամ վստահված անձը փորձել է հավաստիանալ ընտրողների «ճիշտ փվեարկության մեջ».
- Փվեարկության գաղտնիության խախտում, երբ ընտրողները փվեարկողներին ծալել են դրսում կամ փվեարկում փվեարկել են մի ֆանի հոգով.
- Ակտիվ ֆարոգչություն, որը դրսևորվել է կուսակցությունների պիտակներով մեքենաների՝ տեղամասերի մոտ տեղակայմամբ, ֆարոգչություն՝ փվեարկելու «թիվ 6» թեկնածուին, ֆարոգչություն «Ազատ հայրենիք» կուսակցության շապիկով.
- Մարդկանց կուտակումներ՝ դիտարկված տեղամասերից 47-ում, ինչպես նաև բազմաթիվ կողմնակի անձանց ներկայություն ընտրատեղամասում կամ դրա հարակից տարածքում.
- Հանձնաժողովի անդամների կամ փվեարկության այլ մասնակիցների ներգրավմամբ խախտումներ, որտեղ մասնավորապես՝
  - Շահումյանի շրջանի Նոր Հյբեջ գյուղում տեղակայված 6/10 տեղամասում հանձնաժողովի նախագահը հետևողաբար խոչընդոտել է դիտորդի աշխատանքներին և բույլ չի տվել ծանոթանալ տեղամասի գրանցամատյանին.
  - Ստեփանակերտում տեղակայված 1/17 տեղամասում հանձնաժողովի նախագահը փվեարկողի մոտ ընտրողներին ձեռքով ցույց է տվել, թե ում ընտրեն: Նույն տեղում «Նոր Արցախ» դաշինքի վստահված անձը մի ֆանի անգամ կանգնել է փվեարկողների հետմասում և հետևել ընտրողների փվեարկությանը.

- Մարտակերտ ֆազում տեղակայված 4/2 տեղամասում 14:30-14:45-ին տեսախցիկով նկատվել է լցունման դեպք, որը, սակայն, հնարավոր չի եղել ստուգել տեսանյութի վերանայման անհնարինության պատճառով:

Վերոնշյալ ցրված կամ դրվագային խախտումների համատեքստում համեմատաբար ավելի արտառոց և ուժգրավ է եղել բազմաթիվ ընտրողների կողմից փվեարկած փվեաթերթիկները լուսանկարելու երևույթը, որոնց մեծամասնությունը, ինչպես պարզվել է դիտարկման արդյունքում, փվեարկած են եղել Արայիկ Հարությունյանի կամ «Ազատ հայրենիք» կուսակցության օգտին:

Ընդհանուր առմամբ կարելի է եզրակացնել, որ 2020 թվականի մարտի 31-ին Արցախի Հանրապետությունում կայացած համապետական ընտրությունների փվեարկությունն ընթացել է որոշակիորեն լարված մթնոլորտում: Խախտումների մեծ մասը եղել է դրվագային, բայց մի շարք երևույթների, մասնավորապես ընտրության արդյունքների պատկերմամբ փվեաթերթիկների լուսանկարահանման պրակտիկան հիմք են տալիս ենթադրել, որ դրանք եղել են կազմակերպված: Բազմաթիվ ընտրողների կամարտահայտումը չի եղել ազատ, այլ վերահսկվել է որոշ ֆազակական ուժերի կողմից, ինչը կարող էր ազդեցություն ունենալ փվեարկության արդյունքների վրա:

Դիտորդական առաքելության մասին

«Ականատես» դիտորդական առաքելությունը հիմնադրվել է «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն» (ԹԻՀԿ) հասարակական կազմակերպության, «Ժուռնալիստների «Ասպարեզ» ակումբ» (ԺԱԱ) հասարակական կազմակերպության, «Ռեստորտ» ֆազակացիական նախաձեռնության և Իրավունքի զարգացման և պաշտպանության հիմնադրամի կողմից: Արցախի Հանրապետությունում դիտորդական առաքելության գործընկերը «Քաղաքացիական հար» հասարակական կազմակերպությունն է:

«Ականատես»-ի նպատակն է նպաստել Հայաստանում և Արցախում ազատ և արդար ընտրությունների անցկացմանը և դրանց նկատմամբ հանրային անկողմնակալ հսկողությանը, ընտրական գործընթացների օրինավորությանը:

«Ականատես»-ը գործում է անկախ՝ պահպանելով անկողմնակալության սկզբունքը և զերծ մնալով այնպիսի գործողություն կատարելուց, որը կարող է մեկնաբանվել որպես աջակցություն, ֆարզչություն կամ հակաֆարզչություն ընտրություններին մասնակցող որևէ կուսակցության (դաշինքի), թեկնածուի օգտին կամ դեմ: